

РИМСЬКИЙ СТАТУТ: ОБМЕЖЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

***Анотація.** Наукова стаття присвячена висвітленню двох актуальних проблем, що виникли після ратифікації Україною Римського статуту і мають прямі наслідки для подальшого співробітництва нашої країни з Міжнародним кримінальним судом.*

У першій частині дослідження розглянуто проблему посилення України на ст. 124 Римського статуту під час його ратифікації. Це положення надає державі, що приєднується до Статуту, право обмежити юрисдикцію Міжнародного кримінального суду щодо воєнних злочинів, учинених її громадянами або на її території, строком на сім років. Встановлено, що на практиці таке посилення суперечить попереднім заявам України про визнання юрисдикції, зокрема ухваленій Верховною Радою України ще у 2015 році, яка має безстроковий характер. Також, розглянувши чинні підходи до розуміння ст. 124, підтримано позицію науковців про неможливість застосування застереження у скороченому вигляді, як це зробила Україна. Через значні ризики, що виникають у зв'язку з такими діями під час ратифікації, зроблено висновок про необхідність якнайшвидшої відмови від застосування положення ст. 124, оскільки воно потенційно може унеможливити розслідування воєнних злочинів, учинених на всій території України, незалежно від громадянства осіб.

У другій частині дослідження розкрито проблему імплементації положень Римського статуту в національне законодавство. Незважаючи на ухвалення Верховною Радою України низки нормативно-правових актів, проблема імплементації досі не була повністю вирішена, що спричинило

суперечності між чинним законодавством і Римським статутот. Наведено три можливі шляхи розв'язання проблеми, а саме: (1) внесення подальших змін до чинного Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу; (2) ухвалення спеціального закону «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини»; (3) прийняття проекту нового Кримінального кодексу України, розробленого Робочою групою з питань розвитку кримінального права. Після аналізу всіх трьох варіантів зроблено висновок про можливість законодавчого вибору кількох варіантів дій, які, водночас, не виключають один одного. Враховуючи активні бойові дії в Україні, що впливають на реалізацію законодавства на практичному рівні, підтримано підхід, який полягає у продовженні внесення змін до чинного законодавства, з його подальшим комплексним оновленням та остаточним вирішенням проблеми після завершення активних бойових дій.

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд, міжнародний кримінальний процес, ратифікація, визнання юрисдикції, воєнний злочин.

Постановка проблеми. 1 січня 2025 року Україна офіційно приєдналася до Римського статуту, тим самим ставши повноправним учасником Міжнародного кримінального суду. Водночас правове регулювання відносин між Україною та Міжнародним кримінальним судом продовжує перебувати на етапі становлення, а окремі нові проблемні питання виникли у зв'язку з діями нашої держави під час ратифікації. Зокрема, йдеться про застосування тимчасового положення, закріпленого у ст. 124 Римського статуту, внаслідок чого було обмежено юрисдикцію щодо громадян України у частині вчинення воєнних злочинів строком на сім років.

Окрім явних репутаційних наслідків, це може унеможливити подальше розслідування Міжнародним кримінальним судом цієї категорії злочинів, яких, відповідно до статистики сайту Офісу генерального прокурора, станом на січень

2025 року було зареєстровано понад 152 тисячі з моменту повномасштабного вторгнення¹.

Ще одна проблема – відсутність повної імплементації положень Римського статуту до національного законодавства. Через зволікання з вирішенням цього питання українським законодавцем це вже має негативні наслідки для розслідування окремих видів міжнародних злочинів, що активно вчиняються під час війни в Україні.

Метою наукової статті є дослідження наслідків посилення України на ст. 124 Римського статуту під час його ратифікації, а також огляд процесу імплементації його положень у національне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років, у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, окремі питання правового регулювання відносин між Україною та Міжнародним кримінальним судом часто ставали предметом наукових досліджень. Зокрема, у цьому напрямі працювали такі вчені, як Гловюк І. В., Дроздов О. М., Дроздова О. В., Зуєв В. В., Карпенко М. О., Матковський А. А., Музиченко О. В., Мурачов Р. В., Обловацька Н. О., Смирнов М. І. та інші. Однак через новизну обраних для дослідження проблем їх комплексне опрацювання досі не проводилося.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до основної частини дослідження, насамперед варто звернутися до проблеми невизнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) щодо громадян України. Згідно з ратифікаційним законом, у статті 124 Римського статуту (далі – РС) зазначено таке положення: «Україна заявляє, що протягом семи років після набрання Римським статутом чинності для України вона не визнає юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо злочинів, зазначених у статті 8 (з урахуванням поправок), коли, ймовірно, злочин було вчинено її громадянами»².

¹ «Статистика сайту Офісу Генерального прокурора про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування». <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

² «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 21.08.2024 р. № 3909-IX». *Голос України*, № 110, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6>.

Посилання України на цю статтю саме у такому вигляді можна назвати унікальним, тому воно одразу привернуло пильну увагу як вітчизняних, так і міжнародних експертів, залучених до роботи МКС. Однак перед тим, як перейти до наслідків застосування цього положення, необхідно також дослідити контекст його появи в тексті РС.

Початковий проєкт Римського статуту, представлений Комісією міжнародного права в 1994 році, не містив жодних положень про відмову від визнання юрисдикції щодо воєнних злочинів. Наявність статті 124 у РС відображає численні пропозиції країн, які були стурбовані тим, що юрисдикція МКС буде надто широкою. Таким чином, розробники РС визнали необхідність збалансувати дві цілі одночасно: забезпечити цілісність договору та досягти високого рівня участі держав, зокрема тих, що керуються різними політичними мотивами. Остаточний текст статті 124 був компромісом між пропозиціями різних країн, і це рішення ухвалили лише в останній день переговорів, щоб забезпечити підписання РС Францією³. Окрім Франції, яка згодом відкликала свою заяву у 2008 році, лише Колумбія застосувала положення ст. 124 під час ратифікації. Через очевидну втрату актуальності цього положення в 2015 році Асамблея держав-учасниць Римського статуту ухвалила рішення про його остаточне вилучення з тексту РС⁴. Однак станом на сьогодні лише 24 держави-учасниці ратифікували відповідну поправку, тож воно продовжує залишатися чинним, що дозволило Україні стати третьою країною, яка його застосувала.

Зрозумівши контекст появи досліджуваного тимчасового положення, можна перейти до огляду наслідків його застосування Україною. На відміну, наприклад, від Франції, яка повноцінно приєдналася до Римського статуту одразу після його підписання, шлях нашої країни був значно іншим. Йдеться про те, що в проміжок часу між підписанням і ратифікацією документа, яка відбулася більш ніж через 20 років, Україна двічі скористалася положенням ч. 3 ст. 12 РС,

³ Tabak, S. «Article 124, War Crimes, and the Development of the Rome Statute». *Georgetown Journal of International Law*, vol. 40, 2009: 1069–1099. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1824876.

⁴ *Amendment to article 124 of the Rome Statute of the International Criminal Court*. The Hague, 26 November 2015. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10-c&chapter=18&clang=en.

що дозволяє визнати юрисдикцію МКС, не будучи його учасником. У 2014 році Верховна Рада України *ad hoc* визнала юрисдикцію МКС «... з метою притягнення до кримінальної відповідальності у Міжнародному кримінальному суді вищих посадових осіб України щодо передбачених статтею 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду злочинів проти людяності під час мирних акцій протестів громадян, що мали місце в Україні у період з 30 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року»⁵. У вересні 2015 року Верховна Рада України зробила другу заяву, якою «Україна визнає юрисдикцію Міжнародного кримінального суду з метою притягнення до кримінальної відповідальності у Міжнародному кримінальному суді щодо передбачених статтями 7 та 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду злочинів проти людяності, воєнних злочинів, скоєних на території України починаючи з 20 лютого 2014 року і по теперішній час»⁶. Варто також навести положення примітки до розділу IX-2 «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» Кримінального процесуального кодексу України, яка була вилучена з вказаного розділу після ратифікації РС: «Дія розділу поширюється виключно на співробітництво з Міжнародним кримінальним судом, з метою поширення його юрисдикції на осіб (громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства), які на момент вчинення злочину, що підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, були підпорядковані та/або діяли, з метою здійснення збройної агресії проти України, та/або на підставі рішень (наказів, розпоряджень тощо) посадових осіб, військового командування, або органів державної влади Російської Федерації або іншої країни, що здійснювала агресію, або сприяла її здійсненню проти України». Більше того,

⁵ «Про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року: постанова Верховної Ради України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 13, 2014: ст. 230. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text>.

⁶ «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян: постанова Верховної Ради України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 12, 2015: ст. 77. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>.

оголошуючи про відкриття розслідування щодо ситуації в Україні у березні 2022 року, Прокурор МКС Карім Хан повідомив, що його офіс розслідуватиме події, починаючи з 21 листопада 2013 року. Таким чином, охоплюються всі минулі та поточні звинувачення у воєнних злочинах, злочинах проти людяності чи геноциді, вчинених на будь-якій частині території України будь-якою особою⁷. З наведеного вище випливає, що до ратифікації РС не виникало жодних сумнівів щодо поширення юрисдикції МКС на громадян України.

Однак головне питання полягає в тому, яким чином попереднє визнання юрисдикції співвідноситься із застосуванням тимчасового положення. Щодо періоду до ратифікації, то для цього проміжку часу нічого не зміниться, оскільки навіть саме формулювання ст. 124 містить термін «після набрання чинності». Говорячи про воєнні злочини, вчинені після ратифікації, можна виокремити дві позиції. Перша полягає в тому, що ч. 3 ст. 12 РС діятиме «з повною силою», оскільки спеціальне визнання юрисдикції, якщо воно було активоване, не може бути відкликане стосовно тієї самої ситуації, навіть якщо держава приєднується до РС як сторона. Друга позиція зводиться до того, що окреме визнання юрисдикції може бути припинене. При цьому в контексті ситуації в Україні можливі два варіанти наслідків: тимчасове положення замінить раніше подану декларацію про визнання юрисдикції або ж Україна згодом відкличе свою декларацію, зроблену у 2015 році. Хоча Римський статут прямо не містить норми про відкликання такої декларації, можливе застосування за аналогією норми про вихід із РС. У такому випадку держава повідомляє органи МКС, і раніше зроблена декларація припиняє свою дію через рік після повідомлення⁸.

Друга проблема, яка виникає у зв'язку із застосуванням тимчасового положення, зводиться до того, що Україна послалася на нього в обмеженому вигляді. Наведемо повний зміст досліджуваної статті РС: «Незважаючи на положення пунктів 1 і 2 статті 12, держава, коли стає учасницею цього Статуту,

⁷ *Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of an Investigation.* <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>.

⁸ Jon Heller, K. «Legal Issues Regarding Ukraine's Potential Art. 124 Declaration». <https://opiniojuris.org/2024/08/17/legal-issues-regarding-ukraines-potential-art-124-declaration/>.

може заявити, що протягом семи років після набрання цим Статутом чинності для відповідної держави вона не визнає юрисдикції Суду стосовно категорії злочинів, що згадуються у статті 8, коли, ймовірно, злочин було вчинено її громадянами або на її території. Заява в розумінні цієї статті може бути відкликана в будь-який час. Положення цієї статті розглядаються на Конференції з перегляду, що скликається відповідно до пункту 1 статті 123». Хоча на перший погляд може здатися, що сполучник «або» надає державі право обирати між національною та територіальною юрисдикцією, насправді існують два підходи до тлумачення цього положення. У своїй публікації щодо ситуації в Україні професор Кевін Хеллер, аналізуючи позиції різних науковців, зазначає, що негативне тлумачення ст. 124 РС передбачає виключно два варіанти: або держава повністю відмовляється від юрисдикції на певний час, або взагалі не використовує це положення. У випадку ж позитивного тлумачення держава може здійснювати вибір, як це й було зроблено Україною⁹.

У контексті цього питання доречно навести одне з рішень МКС, у якому судді системно тлумачили положення ст. 12 і 14 РС та дійшли такого висновку: «Хоча держави можуть вирішити погодитися чи не погодитися на юрисдикцію Суду через заяви, передбачені статтею 12(3) Статуту, обсяг таких заяв наперед визначений правовою базою МКС. Зокрема, правило 44 Регламенту чітко обмежує свободу розсуду держав у формулюванні ситуації, яка може бути розслідувана Судом.... Правило 44 Регламенту було прийнято для того, щоб держави, які вирішили залишитися поза договором, не могли використовувати Суд «опортуністично». Дійсно, існували побоювання, що формулювання статті 12(3) Статуту, а саме посилення на визнання юрисдикції «щодо злочину, про який йде мова», дозволить державам, які не є учасниками Статуту, використовувати Суд як політичний інструмент, який може вибірково визнавати здійснення юрисдикції щодо певних злочинів або певних сторін у конфлікті»¹⁰.

⁹ Jon Heller, «Legal Issues Regarding Ukraine's Potential Art. 124 Declaration»

¹⁰ *Decision on the «Corrigendum of the challenge to the jurisdiction of the International Criminal Court on the basis of articles 12(3), 19(2), 21(3), 55 and 59 of the Rome Statute filed by the Defence for President Gbagbo (ICC - 02/11-01/11-129)»*. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2012_08024.PDF.

Таким чином, цілком можна погодитися з Хеллером, який зазначає, що з огляду на те, як розробники Римського статуту і судді розглядали ст. 12 та 14, малоймовірно, що вони тлумачитимуть ст. 124 як таку, що дозволяє державі, яка щойно ратифікувала РС, надати Суду юрисдикцію щодо воєнних злочинів, скоєних її ворогами, і водночас виключити з юрисдикції Суду власні воєнні злочини¹¹. Таку саму позицію підтримує і професор Том Данненбаум¹².

Хоча зазначені вище проблемні питання, пов'язані із застосуванням тимчасового положення, залишаються дискусійними, а їх остаточне вирішення залежатиме виключно від суддів самого МКС, вони навряд чи підтримають обраний Україною «позитивний» підхід до його тлумачення, оскільки це суперечитиме як раніше ухваленим рішенням, так і загалом інтересам правосуддя. Тому, ймовірно, надалі Суд ухвалить рішення або про повне ігнорування цього положення, що буде підкріплено раніше поданою декларацією про визнання юрисдикції, або ж із моменту ратифікації взагалі відмовиться від подальшого розслідування. Хоча останній варіант малоймовірний, він не виключається повністю. Таким чином, щоб уникнути негативних наслідків, Україна має якнайшвидше зробити заяву про відмову від його застосування.

Переходячи до другої частини дослідження, зупинимося на проблемі імплементації положень Римського статуту в національне законодавство. Звертаючись до історії цього питання, варто зазначити, що його могли вирішити ще кілька років тому, коли Верховна Рада України у травні 2021 року ухвалила законопроект № 2689 (Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права). Втім, оскільки його не було підписано Президентом України та офіційно оприлюднено, питання так і залишилося неврегульованим, що мало вкрай негативні наслідки для України після початку повномасштабного вторгнення. Законопроект № 7290, зареєстрований у Верховній Раді України

¹¹ Jon Heller, «Legal Issues Regarding Ukraine's Potential Art. 124 Declaration»

¹² Dannenbaum, T. «Unforced Error: Article 124 and the Regrettable Caveat to Ukraine's Proposed Ratification of the ICC Statute». <https://www.justsecurity.org/98733/ukraine-icc-ratification/>.

Кабінетом Міністрів України ще у квітні 2022 року, взагалі не потрапив до сесійної зали.

До проблеми імплементації повернулися влітку 2024 року. Направляючи до Верховної Ради України законопроект про ратифікацію Римського статуту, Президент України також подав законопроект про імплементацію його положень (реєстраційний номер – № 11484). У жовтні 2024 року цей закон було ухвалено. Розглядаючи зміст нововведень, слід зазначити, що вони спрямовані на внесення змін до Кримінального кодексу України (далі – ККУ) та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Переважна більшість змін стосується саме ККУ. Так, до Загальної частини ККУ додали положення про принцип універсальної юрисдикції, а також норму про кримінальну відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників та деякі інші. В Особливій частині зміни полягали в криміналізації злочинів проти людяності, а також в оновленні вже існуючих складів злочинів для приведення їх у відповідність до положень РС. Щодо положень КПК, то зміни виявилися мінімальними. Це зумовлено тим, що ще навесні 2022 року до нього було додано новий розділ IX-2, який закріплює особливості співробітництва між Україною та МКС. Так, зазначеним законом про імплементацію положень у КПК оновили кілька статей, що містять посилання на ККУ. Також із розділу IX-2, як уже зазначалося раніше, прибрали примітку про поширення його дії¹³. Однак навіть попри ухвалення зазначеного вище закону всі питання, пов'язані з імплементацією положень РС, вирішити не вдалося. Окремі автори наголошують і на недоліках уже внесених змін, які потребують виправлення, а не лише на відсутності певних положень у національному законодавстві¹⁴.

¹³ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 09.10.2024 р. № 4012-IX». *Голос України*, № 151, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-IX#Text>.

¹⁴ Киричко В.М. «Імплементація положень римського статуту міжнародного кримінального суду до Кримінального кодексу України: результати і перспективи». *Вісник асоціації кримінального права України*, № 2 (22), 2024: 52. <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/315947>.

Переходячи до питання про реалізацію подальших змін, можна виокремити три шляхи – від менш до більш складного: 1. Продовження внесення змін до чинного ККУ; 2. Ухвалення спеціального закону «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини»; 3. Прийняття проекту нового Кримінального кодексу України, розробленого Робочою групою з питань розвитку кримінального права. Перший шлях передбачає розробку та ухвалення відповідного законопроекту, що включатиме внесення змін до чинного ККУ. При цьому його метою буде як приведення положень Кодексу у повну відповідність до РС, так і виправлення допущених помилок, що виникли внаслідок раніше ухвалених змін.

Що стосується спеціального закону «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини», то ще до прийняття Верховною Радою України законопроекту, поданого Президентом України, народні депутати зареєстрували два нові — № 11538 та № 11539. У пояснювальній записці зазначається, що кримінальна відповідальність за міжнародні злочини передбачає настільки широкий перелік винятків та особливостей порівняно з кримінальною відповідальністю за інші діяння, передбачені ККУ, що внесення відповідних приписів до тексту ККУ зайво захаращуватиме та перевантажуватиме його¹⁵. Тому автори пропонують інший підхід — ухвалити окремий закон «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини». Законопроект № 11539 є доповненням до № 11538 і спрямований на адаптацію положень ККУ та КПК. Слід також зазначити, що підхід до врегулювання кримінальної відповідальності за міжнародні злочини окремим спеціальним законом не є унікальним для країн-учасниць Римського статуту. Зокрема, такий шлях обрали країни, як-от Нідерланди, Німеччина, Швеція та деякі інші.

Третій варіант, який без перебільшення можна назвати найскладнішим, полягає в ухваленні нового Кримінального кодексу. Робота над ним ведеться Робочою групою з питань розвитку кримінального права, створеною в межах

¹⁵ «Проект Закону про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини». <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44789>.

Комісії з питань правової реформи при Президентіві України ще у 2019 році. Аналізуючи редакцію проєкту Кримінального кодексу від 17 лютого 2025 року, яка є найновішою на момент написання цієї публікації, можна зазначити таке: злочини проти міжнародного правопорядку передбачені в Книзі одинадцятій проєкту. Вони повністю відтворюють положення Римського статуту, причому точніше порівняно з розглянутим раніше законопроєктом № 11538 та чинними положеннями ККУ. Наприклад, норми щодо воєнних злочинів викладено більш точно. Щодо санкцій, то Загальна частина проєкту Кримінального кодексу містить спеціальне положення. Так, згідно зі статтею 3.2.6 проєкту, яка присвячена питанню строкового ув'язнення, воно встановлюється: за проступок — від 15 діб до 3 місяців, за злочин — від 3 місяців до 20 років. За злочин геноциду, злочин агресії, а також за злочини проти людяності й воєнні злочини, пов'язані з умисним позбавленням життя людини, строкове ув'язнення становитиме від 16 до 30 років¹⁶.

Оглянувши варіанти розв'язання проблеми імплементації положень Римського статуту, слід зазначити, що законодавець має декілька можливих шляхів дій, які не обов'язково виключають один одного. Найбільш фундаментальним підходом є ухвалення нового Кримінального кодексу. Однак варто визнати, що через практичні складнощі, пов'язані з його ухваленням, а також через необхідність значного часу для освоєння його положень у правозастосуванні цей варіант навряд чи можна реалізувати під час активних бойових дій. Тому, з огляду на потребу України якнайшвидше повноцінно ратифікувати Римський статут, можливим є тимчасове рішення — оновлення чинних положень ККУ з подальшим ухваленням нового Кримінального кодексу. Прийняття спеціального закону «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини» також є менш доцільним варіантом через необхідність знайти найшвидше та найпрактичніше рішення в умовах активних бойових дій.

Висновки. Провівши комплексний аналіз зазначених питань, можемо перейти до висновків дослідження. Передусім варто зазначити, що застосування

¹⁶ «Текст проєкту нового Кримінального кодексу України». <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

тимчасового положення Римського статуту під час ратифікації та затримки в процесі його імплементації безпосередньо впливають на можливість подальшого ефективного розслідування МКС ситуації в Україні, зокрема воєнних злочинів, і потребує якнайшвидшого вирішення.

Під час дослідження тимчасового положення вдалося встановити, що його використання породжує дві проблеми: воно суперечить попередній заяві Верховної Ради України 2015 року про визнання юрисдикції МКС, яка не містила обмежень щодо національної юрисдикції. Його застосування в обмеженому вигляді може унеможливити подальше розслідування МКС воєнних злочинів на всій території України. Щодо першого питання вдалося виокремити два підходи до подальшої взаємодії тимчасового положення та раніше поданої декларації. Перший підхід: попередня заява продовжує діяти без обмежень і не може бути відкликана. Другий підхід: можлива відмова від декларації шляхом її автоматичної заміни тимчасовим положенням або ж заявою України про її призупинення. Щодо застосування тимчасового положення в обмеженому вигляді підтримано негативний підхід до його тлумачення, який передбачає неможливість обрання країною між національною та територіальною юрисдикцією. Через значні ризики наголошено на необхідності якнайшвидшої відмови від його використання.

Під час аналізу імплементації положень Римського статуту в чинне законодавство вдалося встановити, що, попри ухвалення відповідного закону в жовтні 2024 року, цей процес так і не було завершено. Це стосується передусім положень матеріального права, оскільки зміни до Кримінального процесуального кодексу було внесено ще навесні 2022 року. Таким чином, виникає необхідність у подальшій розробці та ухваленні нормативно-правових актів у сфері кримінально-правового регулювання. Це можна реалізувати трьома шляхами: 1. Продовженням внесення змін до чинного Кримінального кодексу України; 2. Ухваленням спеціального закону «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини»; 3. Ухваленням проєкту нового Кримінального кодексу України, розробленого Робочою групою з питань розвитку кримінального права.

Аналізуючи кожен із цих варіантів, встановлено, що наразі найбільш доцільним є перший із них, оскільки він є найоптимальнішим з погляду практичного застосування.

Список використаних джерел

Киричко В.М. «Імплементация положень римського статуту міжнародного кримінального суду до Кримінального кодексу України: результати і перспективи». *Вісник асоціації кримінального права України*, № 2 (22), 2024: 52. <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/315947>.

«Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 09.10.2024 р. № 4012-IX». *Голос України*, № 151, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-IX#Text>.

«Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян: постанова Верховної Ради України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 12, 2015: ст. 77. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>.

«Про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року: постанова Верховної Ради України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 13, 2014: ст. 230. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text>.

«Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 21.08.2024 р. № 3909-IX». *Голос України*, № 110, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6>.

«Проект Закону про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини».
<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44789>.

«Статистика сайту Офісу Генерального прокурора про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування».
<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

«Текст проекту нового Кримінального кодексу України».
<https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

Amendment to article 124 of the Rome Statute of the International Criminal Court. The Hague, 26 November 2015.
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10-c&chapter=18&clang=_en.

Dannenbaum, T. «Unforced Error: Article 124 and the Regrettable Caveat to Ukraine's Proposed Ratification of the ICC Statute».
<https://www.justsecurity.org/98733/ukraine-icc-ratification/>.

Decision on the «Corrigendum of the challenge to the jurisdiction of the International Criminal Court on the basis of articles 12(3), 19(2), 21(3), 55 and 59 of the Rome Statute filed by the Defence for President Gbagbo (ICC - 02/11-01/11-129)».
https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2012_08024.PDF.

Jon Heller, K. «Legal Issues Regarding Ukraine's Potential Art. 124 Declaration».
<https://opiniojuris.org/2024/08/17/legal-issues-regarding-ukraines-potential-art-124-declaration/>.

Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of an Investigation.
<https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>.

Tabak, S. «Article 124, War Crimes, and the Development of the Rome Statute». *Georgetown Journal of International Law*, vol. 40, 2009: 1069–1099.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1824876.

References

Amendment to article 124 of the Rome Statute of the International Criminal Court. The Hague, 26 November 2015.

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10-c&chapter=18&clang=_en.

Dannenbaum, T. "Unforced Error: Article 124 and the Regrettable Caveat to Ukraine's Proposed Ratification of the ICC Statute."

<https://www.justsecurity.org/98733/ukraine-icc-ratification/>.

Decision on the "Corrigendum of the challenge to the jurisdiction of the International Criminal Court on the basis of articles 12(3), 19(2), 21(3), 55 and 59 of the Rome Statute filed by the Defence for President Gbagbo (ICC - 02/11-01/11-129)".

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2012_08024.PDF.

"Draft Law on Criminal Liability for International Crimes."

<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44789> [in Ukrainian].

Jon Heller, K. "Legal Issues Regarding Ukraine's Potential Art. 124 Declaration."

<https://opiniojuris.org/2024/08/17/legal-issues-regarding-ukraines-potential-art-124-declaration/>.

Kyrychko, V. "Implementation of the provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court to the Criminal Code of Ukraine: results and prospects."

Herald of the Association of Criminal Law of Ukraine, no. 2 (22), 2024: 52.

<http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/315947> [in Ukrainian].

"On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine in Connection with the Ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and Its Amendments: Law of Ukraine of October 9, 2024, No. 4012-IX." *Holos Ukrainy*, no. 151, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-IX#Text> [in Ukrainian].

"On the Ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and Its Amendments: Law of Ukraine of August 21, 2024, No. 3909-IX." *Holos Ukrainy*, no. 110, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6> [in Ukrainian].

"On Ukraine's Recognition of the Jurisdiction of the International Criminal Court Regarding Crimes Against Humanity and War Crimes Committed by Senior Officials of the Russian Federation and Leaders of the Terrorist Organizations 'DNR' and 'LNR,' Which Led to Particularly Grave Consequences and the Mass Murder of Ukrainian Citizens: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine." *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, no. 12, 2015: art. 77. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text> [in Ukrainian].

"On Ukraine's Recognition of the Jurisdiction of the International Criminal Court Regarding Crimes Against Humanity Committed by Senior State Officials, Which Led to Particularly Grave Consequences and the Mass Murder of Ukrainian Citizens During Peaceful Protest Actions from November 21, 2013, to February 22, 2014: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine." *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, no. 13, 2014: art. 230. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text> [in Ukrainian].

Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of an Investigation. <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>.

"Statistics from the Website of the Office of the Prosecutor General on Registered Criminal Offenses and the Results of Their Pre-Trial Investigation." <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].

Tabak, S. "Article 124, War Crimes, and the Development of the Rome Statute." *Georgetown Journal of International Law*, vol. 40, 2009: 1069–1099. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1824876.

"Text of the Draft New Criminal Code of Ukraine." <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> [in Ukrainian].

Mykola Komarovskiy

ROME STATUTE: JURISDICTIONAL LIMITATIONS AND IMPLEMENTATION PATHS

Annotation. *This scholarly article addresses two pressing issues that have emerged following Ukraine's ratification of the Rome Statute, both of which have direct implications for the country's future cooperation with the International Criminal Court.*

The first part of the study examines Ukraine's reference to Article 124 of the Rome Statute during the ratification process. This provision allows a state joining the Statute to limit the jurisdiction of the International Criminal Court over war crimes committed by its nationals or on its territory for a period of seven years. The analysis establishes that, in practice, such a reference contradicts Ukraine's previous declarations recognizing the Court's jurisdiction, particularly the resolution adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine in 2015, which has an indefinite duration. Additionally, after reviewing current interpretations of Article 124, the study supports the position of scholars who argue that the reservation cannot be applied in a truncated form, as Ukraine has attempted to do. Given the significant risks associated with such an approach to ratification, the study concludes that Ukraine should promptly abandon the application of Article 124, as it could potentially obstruct the investigation of war crimes committed across the entire territory of Ukraine, regardless of the nationality of the perpetrators.

The second part of the study explores the issue of implementing the provisions of the Rome Statute into national legislation. Despite the Verkhovna Rada of Ukraine having adopted several legislative acts, the implementation issue remains unresolved, leading to inconsistencies between domestic law and the Rome Statute. The article presents three possible approaches to addressing this issue: (1) further amendments to the current Criminal Code and Criminal Procedure Code of Ukraine; (2) adoption of a special law on international crimes; and (3) adoption of the draft of the new Criminal Code of Ukraine, developed by the Working Group on Criminal Law Development. After analyzing all three options, the study concludes that multiple legislative approaches can be pursued simultaneously without excluding one another. Given the ongoing active hostilities in Ukraine, which affect the practical implementation of legislation, the approach of continuing to amend the current legislation has been

supported, with its further comprehensive revision and the final resolution of the issue after the end of active hostilities.

Keywords: International Criminal Court, international criminal procedure, recognition of jurisdiction, ratification, war crime.

Матеріал отримано 24.03.2025